

DEL 1

Reformens bakgrunn,
oppstart og organisering

1 BAKGRUNN FOR TROSOPPLÆRINGSREFORMEN

Den norske kirke er en barnedøpende folkekirke. Gjennom hele kirkens historie har dåp og opplæring hørt sammen. I kirkens dåpsliturgi er dette klart uttrykt som en forpliktelse både til foreldre og faddere, og til den lokale menighet og hele kirken.

Endringer både i kirke og samfunn førte fram til vedtaket om trosopplæringsreformen i Stortinget våren 2003. Det var særlig fem utviklingstrekk som preget prosessen fram til vedtaket om trosopplæringsreformen:

a) Skolens rolle i dåpsopplæringen er endret

Skolen, og i særdeleshet kristendomsfaget, hadde i århundrer en sentral oppgave som kirkens dåpsopplæring for alle døpte. Viktige endringer kom i 1969 og ved dannelsen av KRL-faget i 1997. Senere er dette faget revidert flere ganger. Det er en felles forståelse at dåpsopplæring ikke er skolens oppgave. Skolen skal gi kunnskap om ulike religioner, men ikke opplæring til tro og religiøs praksis.

For kirken er det viktig å legge til rette for at alle som er døpt, får kunnskap om, erfaring med og forståelse av hva dåpen og troen innebærer. Når dette ikke gjøres gjennom skolens undervisning, må kirken settes i stand til å gi et kvalitetsmessig godt tilbud til alle døpte. Fortsatt gir RLE-faget viktig kunnskap om kristendom og andre religioner. Men en opplæring om religion uten religionsutøvelse og trosfellesskap nødvendiggjør en systematisk trosopplæring i Den norske kirke som legger til rette for at barn og unge kan lære og erfare hva det betyr å være døpt.

b) En endret samfunnsvirkelighet

Innvandring og et stadig bredere livssynsmangfold skaper et stort behov for toleranse og respekt for ulike livssyn og religioner. Kjennskap og trygghet i forhold til eget livssyn er en viktig forutsetning for toleranse og respekt for andres tro og livssyn. For at barn og unge skal møte hverandres forskjellighet med åpenhet og nysgjerrighet, er det viktig at de har språk og erfaringer i forhold til egen tro og religion.

c) Barnets rett til åndelig utvikling

Barnekonvensjonen fremhever barnets rett til åndelig utvikling (§27). Det betyr at det er et samfunnsansvar at barn og unge får gode rammer også for denne delen av oppvekst og modning. For

Viktige endringer kom i 1969 og ved dannelsen av KRL-faget i 1997.

kirken er det en erkjent forpliktelse at det er sammenheng mellom å døpe barn og unge og det å gi dem gode muligheter til å utforske og leve i det livsforhold de er døpt inn i.

d) Nedgang i oppslutning om barne- og ungdomsorganisasjonene og i menighetenes dåpsopplæring

Mange barne- og ungdomsorganisasjoner opplevde en dramatisk nedgang i antall medlemmer i siste del av 1900-tallet. Dette rammet også kristne

barne- og ungdomsorganisasjoner. Rapporten «Dåpsopplæring i Den norske kirke» (Delrapport til Kirke/stat-utvalget 2001) fremhever at nedgangen er markert også for innmeldte kontinuerlige og avgrensede tiltak i menighetenes årsmeldinger. Det

Skal kirken videreføres som en bred folkekirke, er det nødvendig at nye generasjoner finner tilhørighet og engasjement i kirken.

medførte at en rekke av de tiltak hvor mange døpte barn og unge fikk kunnskap og erfaringer med kristen tro, ikke lenger når like bredt. Dette utfordrer kirken til å etablere nye møtesteder hvor barn

og unge kan arbeide med tro og livstolkning og få hjelp til å mestre sitt liv. Skal kirken videreføres som en bred folkekirke, er det nødvendig at nye generasjoner finner tilhørighet og engasjement i kirken.

e) Bemanningssituasjonen i Den norske kirke

Det er gjennom mange år blitt påpekt at Den norske kirke er lavt bemannet i forhold til folketallet. I 2001 utarbeidet Kirkerådet en opptrappingsplan for kirkelig bemanning på oppdrag fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Utredningen understreket behov for en omfattende opptrapping av stillinger i menighetene. Dette underbygget forståelsen av at det ikke ville være rom for en omfattende trosopplæringsreform uten opprettelsen av et stort antall stillinger.

2. SENTRALE FØRINGER VED TROSOPPLÆRINGSREFORMENS OPPSTART

Det har i mange tiår vært arbeidet fra kirkens side for at det skal bevilges mer midler for å styrke det pedagogiske feltet i kirken. Opprettelse av katekestillinger har vært et viktig delmål i denne sammenheng. Lov om katekettjenesten kom i 1969. Sentrale kirkelige aktører som Bispemøtet, Kirkemøtet, Kirkerådet, IKO og barne- og ungdomsorganisasjonene har vært viktige i arbeidet med å holde et tydelig fokus på dåps- og trosopplæringen.

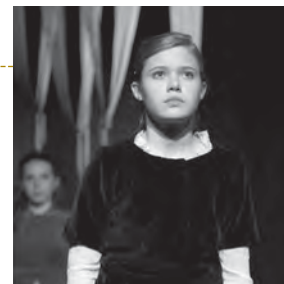
I forbindelse med Odelstingets behandling av Innst.O.nr.46 (1995-96), som blant annet omhandlet Kirke-, utdannings- og forskningskomiteens innstilling om lov for Den norske kirke, ble det oversendt et forslag til Stortinget om å be «Regjeringen utrede og vurdere å fremme forslag om lovfestet rett til dåpsopplæring». Ved kongelig resolusjon av 16. juli ble det nedsatt et utvalg for å forberede en bred gjennomgang av kirkens dåpsopplæring. Utvalget la fram sin innstilling «... til et åpent liv i tro og tillit», NOU 2000:26, i november 2000. En omfattende høring viste bred enighet om en reform av dåpsopplæringen.

To år senere la Regjeringen fram en melding om reform av dåpsopplæringen i Den norske kirke, «Trusopplæring i ei ny tid», St.meld. nr. 7 (2002-2003). Stortingskomiteen drøftet meldingen og avga sin innstilling til Stortinget 8. mai 2003.

Stortingskomiteens innstilling fulgte i hovedsak opp meldingens hovedpunkter. Reformen ble vedtatt i Stortinget i juni 2003, og sentrale utfordringer til kirken ble gitt gjennom stortingskomiteens og Stortingets drøfting av reformen. Gjennom både det politiske og det kirkelige forarbeidet til reformen blir sentrale føringer for reformen tydeliggjort:

a) Sterkt lokalt fokus

Gjennom stortingskomiteens arbeid med reformen ble det lokale perspektiv sterkt understreket. Stortingskomiteen nedtonet en nasjonal/regional forsøksstrategi og vektla et lokalt forsøks- og utviklingsarbeid. Dette er i tråd med kirkelovens 1.3 §9 om menighetsrådets oppgaver og menighetsrådets oppmerksomhet på at den døpte får dåpsopplæring.

Små og store bergensere kunne glede seg over forestillingen «Skuespillerne og den fjerde vismann», spilt av 10–14-åringer i teatergruppen Kirkenarrerne. Målet for trosopplæringsprosjektet «Barn og unge i Bergen domkirke menighet» er å bygge en kulturkirke for, av og med barn og unge, og Kirkenarrerne er en del av denne satsingen. Teatergruppen ledes av skuespiller Gabrielle Barth. – Vi ansatte en skuespiller og instruktør som for fjerde gang har skrevet en egen forestilling tilpasset denne aldersgruppen. Det er en helt ny erfaring å benytte oss av profesjonelle kunstnere i opplæringen, og det har ført til en kvalitativ opptur, forteller prosjektleder Frode Sandvik.

Flertallet i stortingskomiteen uttrykte dette slik:
«*Dette er en nasjonal reform med lokal forankring.*»

«*Flertallet vil understreke at det er den enkelte menighet som ut fra lokale forhold skal organisere og vedta rammene for innholdet i opplæringen.*»

«*Flertallet vil understreke at det innenfor de sentrale rammer skal være rom for stor lokal tilpasning og fleksibilitet.*»

«*Flertallet vil sterkt understreke reformens lokale forankring.*»

(Innst.S. nr. 200 (2002-2003) fra Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen)

Det er gjennomført få nasjonale reformer som så tydelig er formet som et erfaringsbasert forsøks- og utviklingsarbeid. For Kirkerådet og Styringsgruppa for trosopplæringsreformen har det vært viktig å etablere en god struktur for en innovativ prosjektmodell.

Gjennom et omfattende forsøks- og utviklingsarbeid, med en stor bredde av menigheter i Den norske kirke som prosjektsubjekter, hentes det inn erfaringer og refleksjoner som viser vei for en fornyet trosopplæring i alle menigheter. Denne modellen for en pedagogisk reform har skapt både nasjonal og internasjonal interesse og nysgjerrighet.

b) Organisasjonsmodell for den innledende prosjektorganiserte forsøks- og utviklingsfasen

En sentral endring ble gjort i organisasjonsmodellen for den innledende forsøks- og utviklingsfasen. NOU 2000:26 og St.meld. nr. 7 (2002-2003)

la opp til en femårig forsøks- og utviklingsfase, hvor bispedømmene hadde en sentral og koordinerende rolle i utviklingsarbeidet. Med en sterk poengtering av arbeidet til den lokale menighet endret stortingskomiteen dette til en toleddet organisasjonsstruktur med et sekretariat knyttet til Kirkerådet og forsøks- og utviklingsarbeidet i lokalmenighetene. Bispedømmene ble dermed ikke egne forsøkssubjekter med egne prosjektledere. En sentral prosjektmodell, hvor hvert enkelt bispedømme skulle få ansvar for ulike aldersfaser etc., ble erstattet med at det skulle iverksettes forsøks- og utviklingsarbeid der menighetene var det sentrale subjekt for forsøks- og utviklingsarbeid med en fornyet trosopplæring.

Reformen er en viktig mulighet til å videreutvikle og fornye forståelse av læring i kirken.

c) En bred forståelse av trosopplæring i reformen

Trosopplæringsreformen er en pedagogisk reform med en bred forståelse av læring. Trosopplæringsreformen er en viktig mulighet til å videreutvikle og fornye forståelse av læring i kirken. Stortingsmeldingen uttrykker noe av dette på denne måten:

Etter kyrkja si lære er dåpen ei heilag handling, eit sakrament, ei nådegåve frå Gud som vert gitt utan vilkår. På same måten som nyfødde må lære livet å kjenne, må dei døypte lære å kjenne den trua dei er døypte til. Slik høyrer dåpsopplæringa saman

med dåpen. Dåpsopplæringa handlar om å utvikle reflektert tru og tillit til det dåpen er ei forteljing om. Opplæringa skal setje lys på dei sentrale dimensjonane ved menneskelivet. Ho skal knyte lærdom, kunnskap og kritisk refleksjon saman med oppleving og deltaking. Dei døypte skal få stimulert si evne til å forstå tilværet i lys av gåva dei fekk i dåpen, og dermed deira evne til å tolke, meistre og leve sitt liv. Dåpsopplæringa skal gi dei unge livshåp, utvikle deira evne til å møte gode og vonde dagar og til å tru på framtida og eigne ressursar. Opplæringa skal byggje ein trygg identitet hos den døypte, stimulere til refleksjon over eigne haldningar og utvikle toleranse og respekt i møte med dei som har ei anna tru eller eit anna livssyn.

Dette og lignende sitater fra reformens grunnlagsarbeid har vært sentrale tekster i Styringsgruppas utlysning av prosjekter og gir et uttrykk for reformens forståelse av trosopplæring.

En slik forståelse av trosopplæring aktualiserer behovet for avklaringer i forhold til det øvrige barne- og ungdomsarbeidet i kirken. På den ene

Opplæringa skal setje lys på dei sentrale dimensjonane ved menneskelivet. Ho skal knyte lærdom, kunnskap og kritisk refleksjon saman med oppleving og deltaking.

siden står sitatet ovenfor som uttrykker en omfattende forståelse av trosopplæring, hvor det meste av kirkens barne- og ungdomsarbeid naturlig hører

med. På den annen side skal det utvikles en systematisk og sammenhengende trosopplæring med en antydning dimensjoneringsnorm på 315 timer. Det uttrykker en forventning om en kjerne-trosopplæring som er tilrettelagt og gjennomført slik at alle døypte lærer å kjenne den kristne tro. Fordokumentene fremhever at det vil være «avgrensede tiltak» som naturlig uttrykker denne trosopplæringen for alle. Dette kan skape et dilemma og en mulig spenning mellom menighetenes trosopplæring, forstått som en stamme av avgrensede tiltak, og menighetenes øvrige barne- og ungdomsarbeid, som også har en rolle som trosopplæring. Arbeidsfelleskapet har påpekt denne spenningen og oppfordret til at det arbeides videre med disse avklaringene.

d) Trosopplæring i forhold til skolen og SFO

Gjennom arbeidet med grunnskoleloven i 1969 ble det presisert at skolen ikke anser kristendomsfaget som kirkens dåpsopplæring. Skolen skal gi kunnskap om religion og kristendom, men opplæring i tro og til tro er foreldrenes og livssynssamfunnenes oppgave og ikke skolens. Nye og vesentlige endringer har kommet i skolens livssynsfag etter dette. Med nytt læreplanverk i 1997 kom KRL-faget, som også har vært endret en rekke ganger siden da. Det er bred enighet både i Den norske kirke og hos politiske myndigheter om at kirkens oppfølging av alle døypte ikke er en del av et skolefag.

I Stortingets drøfting av trosopplæringsreformen ble det også poengtert at trosopplæring ikke skal inngå i skolefritidsordningen (SFO-opplegget) og at konfirmasjonsundervisningen skal skje utenfor skolen. Dette ble tatt opp som en opp-

– Vi bygger kirken sammen, sier prosjektleder Jorunn Ueland i Time presegjeld, og viser til et samarbeid med KFUK-KFUM-speiderne. – Det blir en vinn-vinn-situasjon, som gir ringvirkninger utover prosjektet. Denne kvelden stilte speiderne med kanoer, og 60 tredjeklassinger og 30 speidere fikk en svært god opplevelse. På gressbakken etterpå var temaet Kristi himmelfartsdag og pinse. – Man må jobbe for å holde oppmerksomhet og skape nygjerrighet, derfor bruker jeg noe konkret. Det må være blikkfang og du må spille på hele registeret og jobbe for å holde blikket deres og skape nysgjerrighet.

følgning av vedtaket om trosopplæringsreformen gjennom Odelstingsproposisjon 30 (2004-2005). Disse bestemmelsene ble gjort gjeldende for alle og har ført til at mange barn og unge har fått et dårligere tilbud ved at menighetene ikke har fått økt sine ressurser til en fornyet trosopplæring.

Det har i prosjektperioden vært en rettslig prosess omkring KRL-faget, som har tydeliggjort behovet for den klare delingen mellom skolens fag og kirkens dåpsopplæring som trosopplæringsreformen er et uttrykk for.

e) Trosopplæring for alle

Nær 90 prosent av barna til medlemmer i Den norske kirke blir døpt. Dåpstallet ligger på 74 prosent i forhold til årskullet. Både fra kirkens side og i de politiske prosessene har det vært vektlagt at alle dømte er reformens sentrale målgruppe. Stortingsmeldingen uttrykker det slik:

«Det vil vere ei stor utfordring for kyrkja å finne organisatoriske og pedagogiske løysingar som gir tilbodet om dåpsopplæring det breie nedslagsfeltet som den obligatoriske opplæringa i skulen hadde i si tid.»

Da saksordfører Jan Olav Olsen presenterte saken i Stortinget, innledet han med å si:

«Trosopplæring i ei ny tid» er en sak med vide perspektiver, kanskje videre perspektiver enn i de aller fleste saker vi behandler i denne salen... Nå ligger utfordringen hos Kirken og hos den enkelte menighet. Utfordringen ligger i å utarbeide gode opplegg for en trosopplæring som favner bredt og får en oppslutning fra større grupper enn dem som nå søker seg til menighetens barne- og ungdomsarbeid.

Trosopplæringsreformen er en omfattende reform med et bredt nedslagsfelt. Det er mer enn 800 000 dømte barn og unge mellom 0 og 18 år. Hvert år dømtes ca. 42 000 barn. Det betyr at det årlig er mer enn 80 000 foreldre som velger å dømpe barna, og ca. 200 000 voksne er faddere hvert år. Reformen utfordrer kirken til å fornye og utdype denne brede kontakten til store deler av landets befolkning.

f) Rekruttering og stillinger

Trosopplæringsreformen ble også i forarbeidet beskrevet som en stillingsreform i Den norske

kirke. Både i høringen til NOU 2000:26 og i Stortingets drøfting av reformen ble rekruttering beskrevet som et kritisk punkt. Reformen ble av politisk ledelse knyttet sammen med opptrapping av bemanning i kirken, og det skulle opprettes stillinger gjennom reformen.

g) En økonomisk opptrapping over 5–10 år

NOU 2000:26 anbefalte en økonomisk ramme på 550 millioner i 2000-kroner. Bakgrunnen for tallene var knyttet til en trosopplæring på 315 timer. Stortingsmeldingen reduserte denne rammen til 250 millioner. Reformen skal trappes

Hvert år dømtes ca. 42 000 barn. Det betyr at det årlig er mer enn 80 000 foreldre som velger å dømpe barna, og ca. 200 000 voksne er faddere hvert år.

opp gjennom økning av tildeling over statsbudsjettet. Forutsigbarhet i opptrappingen ble da formelt en uttrykt målsetting, samtidig som de formelle og reelle prosessene omkring opptrappingen ble en årlig utfordring i forhold til det enkelte statsbudsjett. Både den offentlige utredningen og Stortingsmeldingen la opp til en jevn opptrapping over en 5–10-årsperiode.

h) Trosopplæringsreformen er en folkekirkereform

Stortingskomiteens flertall uttrykte hensikten med reformen på denne måten:

Flertallet vil understreke at hensikten med reformen er å sikre at alle menigheter i Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn får mulighet til å tilby opplæring til barn og unge. For at Den norske kirke fortsatt skal være en bred folkekirke, er det av avgjørende betydning at barn og unge får grunnleggende kunnskap om den kristne tro og gis støtte til å mestre sitt liv i lys av den kristne tro. Dette er en nasjonal reform med lokal forankring.

Fra kirkens side har det vært fremhevet at kun den kirke som overleverer, vil overleve. Skal Den norske kirke bestå som folkekirke, er det nødvendig at nye generasjoner får en forståelse av dåpen og den kristne tro.

i) Trosopplæring i kirkens struktur

Samtidig med trosopplæringsreformen pågår det forsøk med å endre samarbeidsmønstre og strukturer i Den norske kirke. I Stortingskomiteen ble det vektlagt at utprøvingen av en fornyet trosopplæring må ta hensyn til samarbeid over menighets-/fellesrådsgrenser. Dette anliggende er gjentatt i flere politiske dokumenter gjennom prosjektperioden. Blant annet i «økonomimel-

dingen», Innst.S.nr. 106 (2005-2006) fra Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen:

«Departementet ser trosopplæringsreformen som en av de største og viktigste reformene i kirken i nyere tid. Departementet framholder at utviklingen av denne reformen, og de erfaringene reformen gir, må brukes aktivt i det reform- og fornyelsesarbeidet som retter seg mot de økonomiske, strukturelle og forvaltningsmessige rammene for kirkens arbeid.»

3. IGANGSETTING, ORGANISERING OG DRIFT AV REFORMEN

Trosopplæringsreformen var etterlenget og forbedret i Den norske kirke gjennom mange år. Kirken har arbeidet med fornyelse av trosopplæring for barn og unge i mange tiår. Barne- og ungdomsorganisasjonene har arbeidet aktivt. Konfirmantarbeidet har vært i stadig endring, katekettjenesten har vokst fram som en viktig tjeneste og bidratt til høynet pedagogisk kompetanse i mange lokalmenigheter. Gjennom tildelingene fra Opplysningsvesenets Fond har det i mange år vært drevet forsøks- og utviklingsarbeid, selv med relativt begrensede midler. Satsingsperioden i forlengelsen av Plan for dåpsopplæring i 1991 innebar blant annet at alle menigheter utviklet en lokal plan for trosopplæring. IKO–Kirkelig pedagogisk senter, har i flere tiår arbeidet med å utvikle materiell og ressurser til menighetenes dåpsopplæringsarbeid. Sammen med metode- og materiellutvikling i barne- og ungdomsorganisasjonene, i IKO og i forlagene, gikk reformen inn i et vel forberedt miljø i kirken for en storsatsing på trosopplæring.

Et av spørsmålene i høringen etter NOU 2000:26 omhandlet tilslutning til at reformen innledes med en femårig forsøks- og utviklingsfase som skulle være prosjektorganisert, og at reformen skulle innføres i hele kirken over en periode på ti år. Høringssvarene viste stor tilslutning til en slik modell. Prosjektledelsen ble lagt til Kirkerådet.

3.1 Styringsgruppa – mandat, sammensetning og arbeidsform

Stortingskomiteen fremhevet at reformen skulle ledes av en bredt sammensatt styringsgruppe, og at dette skulle knyttes til Kirkerådet:

Flertallet viser til at det foreslås at prosjektet organiseres med ledelse lagt til en styringsgruppe med bred representasjon og at det etableres et nasjonalt prosjektsekretariat. Flertallet støtter denne organiseringen og er også enig i at Kirkerådet skal ha det koordinerende ansvaret for prosjektet og for å oppnevne styringsgruppa.

Kirkerådet utnevnte Styringsgruppa på sitt møte 6. juni 2003. Styringsgruppa ble sammensatt av 10 personer under ledelse av Helga Haugland Byfuglien. Styringsgruppa som ble opprettet for hele femårsperioden, er bredt sammensatt og besitter bred kompetanse innen feltet.

Helga Haugland Byfuglien, leder, generalsekretær i Norges KFUK/KFUM, biskop i Borg fra 2005

Oddbjørn Evenshaug, nestleder, førsteamanuensis, Drammen

Rolf Steffensen, sokneprest, Hamarøy, fra 2007 ordfører i Hamarøy

Anne Marja Gaup Eira, lærer, Masi

Harald Gundersen, student,

nå kampanjekonsulent i Kirkens Nødhjelp, Oslo
Trond Skard Dokka,
professor ved Det teologiske fakultet, Oslo
Johanne Grønning Mikalsen, student,
medlem av Kirkerådet, Mo i Rana
Sunniva Gylver,
kapellan Grønland menighet, Oslo
Marianne Bergsjø Gammelsæter,
undervisningsrådgiver i Bjørgvin bispedømme,
fra 2006 kateket og prosjektleder i Fjell kyrkjelyd
Jon Veflingstad, kirkeverge, Elverum,
medlem til 2007

Harald Gundersen har skiftet navn til Harald Nyeggen
Sommer.

Johanne Grønning Mikalsen har skiftet navn til Johanne
Mekkelgården Ressem.

Styringsgruppa ble gitt følgende mandat:
Styringsgruppa vil ha hovedansvar for å styre arbeidet med trosopplæringsreformen innenfor de rammer som blir fastsatt av Kirkerådet. Styringsgruppa gis ansvar for den løpende ledelse av forsøks- og utviklingsarbeidet, herunder prosjektsekretariatets faglige arbeid, både mht. organisering, framdrift og innhold. Styringsgruppa rapporterer til Kirkerådet og har et nært, løpende samarbeid med Kirkerådets sekretariat.

Styringsgruppa hadde sitt første møte 8. september 2003. Styringsgruppa har rapportert årlig til Kirkerådet og Kirkemøtet. Kultur- og kirkedepartementet har mottatt både årsrapporter, muntlige

Et viktig fokus har vært å utvikle strukturer rundt menighetenes utviklingsarbeid som virker kvalitetsfremmende.

statusrapporter og fortløpende evalueringsrapporter. I 2007 oversendte Kirkerådet på departementets anmodning en omfattende statusrapport pr. 1. august 2007.

Styringsgruppa har i prosjektperioden avholdt 26 møter, hvorav seks har vært todagersmøter. De øvrige har vært holdt som heldagsmøter. Styringsgruppa har også i tilknytning til todagersmøtene

hatt drøftinger og møter med lokale menighetsprosjekter.

Styringsgruppa har arbeidet med å legge opp og gjennomføre en strategisk plan for prosjektperioden. Styringsgruppa har lagt de sentrale føringene for alle utlysingsprosessene, vurdert kriterier for søknadsbehandling og vedtatt tildelingene. Et viktig fokus for Styringsgruppa har vært å utvikle strukturer rundt menighetenes utviklingsarbeid, som virker kvalitetsfremmende og bidrar til å utvikle kirken som en lærende organisasjon. Styringsgruppa har gjennomført risikoanalyser og pekt på kritiske faktorer for utviklingsarbeidet. Styringsgruppa har også hatt særlig fokus på samisk trosopplæring, FOU-arbeid, forhold til de øvrige reformprosessene i Den norske kirke, utvikling av en kommunikasjonsplattform for reformen, barne- og ungdomsorganisasjonenes rolle og at trosopplæringen skal favne alle uansett funksjonsnivå.

Styringsgruppa har mottatt rapporter fra prosjektleder både i møtene og mellom møtene. I Kirkerådets møte 13.–14. februar 2007 fikk Styringsgruppa et tilleggsoppdrag i å utarbeide forslag til ny plan for trosopplæring (Sak KR-010/07).

3.2 Trosopplæringssekretariatet

Sekretariatets funksjon har vært å forestå den daglige ledelse av reformen ut fra Styringsgruppas vedtak og de føringer som er gitt i tildelingsbrev og politiske vedtak. Kirkerådet ansatte prest Paul Erik Wirgenes som prosjektleder, og et sekretariat ble opprettet høsten 2003. Våren 2004 besto sekretariatet av fem stillinger, utvidet til seks i 2006 og til ni fra sommeren 2007.

Særlig har sekretariatets funksjon vært knyttet til:

- 1 Tilretteleggelse og gjennomføring av søknadsprosesser for lokale, regionale og nasjonale prosjekter.
- 2 Faglig veiledning av prosjektene.
- 3 Etablering, drift og videreutvikling av kvalitetsfremmende prosesser rundt et erfaringsbasert forsøks- og utviklingsarbeid.
- 4 Kurs- og foredragsvirksomhet i forhold til reformens utfordringer.

- 5 Tilrettelegging og faglig bearbeiding av erfaringer slik at de blir tilgjengelige for flere.
- 6 Kommunikasjon av reformen.
- 7 Administrasjon, rapporthåndtering og kontroll av tildelingene.
- 8 Kommunikasjon og koordinering med sentral-kirkelige, nasjonale og regionale aktører.

Trosopplæringssekretariatet har bestått av:

Paul Erik Wirgenes, prosjektleder, fra september 2003

Anne Marie Eilertsen (fra 2003 til 2006)

Kristine Aksøy Alveng, fra 2004, nestleder fra 2007

Kjetil Bondevik, fra 2004

Dag-Håkon Eriksen, fra 2004

Kristin Frydenlund, fra 2005

Inger Torunn Sjøtrø, fra 2006

Randi Langkaas, fra 2007

Kjersti Kolbjørnsrud, fra 2007

Dag Eirik Lannem, fra 2007

3.3 Teologisk og pedagogisk grunnforståelse

Da trosopplæringsreformen ble vedtatt, hadde kirken i mange år arbeidet faglig med videreutvikling av dåpsopplæringen. Nær alle menigheter i Den norske kirke arbeidet på 90-tallet med sin lokale dåpsopplæringsplan som en oppfølging av planen fra Kirkemøtet i 1991. Med den nye Plan for konfirmasjonstiden i 1997 (PKT-97) ble menighetene og utdanningsmiljøene utfordret til fornyet gjennomtenkning av konfirmantarbeidet og lokalt planarbeid.

Kirke/stat-utvalget, også kalt Bakkevig-utvalget, utga en egen delrapport om «Dåpsopplæring i Den norske kirke» i 2001. Delrapporten er grundig og innleder med en gjennomgang av teologisk og prinsipielt grunnlag for kirkens dåpsopplæring. Da Styringsgruppa for trosopplæringsreformen startet sitt arbeid, forelå det dermed et ferskt grunnlagsarbeid som Styringsgruppa la til grunn for sitt arbeid. Denne delrapporten har vært vist til som et av grundokumentene for trosopplæringsreformen og har fulgt alle søknadsrundene.

Både NOU 2000:26 og de øvrige politiske dokumentene avspeiler en bred forståelse av læring. Faglig kan denne pedagogiske grunnforståelsen favnes i en såkalt sosiokulturell forståelse av læring, i tråd med bl.a. konfirmasjonsplanen fra 1997. For Styringsgruppa var det samtidig viktig at prosjektperioden også ble preget av ulike prosjekter med ulikt læringssyn, og at kirken gjennom dette ville videreutvikle sin forståelse av trosopplæring som læringsprosess.

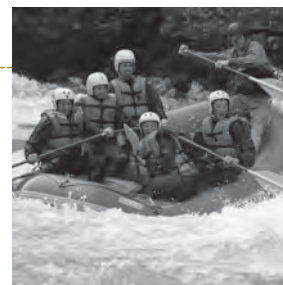
3.4 Forhold til andre reformprosesser i Den norske kirke

Trosopplæringsreformens forsøks- og utviklingsfase henger nært sammen med andre kirkelige reformer som utvikles samtidig.

Ny plan for diakoni

Ny plan for diakoni ble vedtatt på Kirkemøtet i 2007. Styringsgruppa har gjennom sine utlysinger vektlagt diakonale prosjekter. Dette har dels vært

På sidene til www.eidsvagadventure.no spruter det av varierte og utfordrende aktiviteter, med stor appell til tenåringer – av hankjønn. – Det er viktig å ha god kvalitet på aktivitetene, sier prosjektleder Ole Terje Sukka i Eidsvåg menighet, men den største utfordringen ligger i selve trosundervisningen. Ungdommene er så kirkefremmede at jeg kvier meg for å trekke dem inn i under-visningen. Kanskje er det andre ting vi skal fokusere mer på enn selve opplegget? Be mer i forveien og ha direkte kontakt med enkeltindivider? Når prosjektperioden er over, blir nye ledere viktige. Derfor har prosjektet lagt vekt på kvalitetskurs med lederopplæring etter konfirmanttiden. Disse er populære – også hos jentene.

– Kirka er et hyggelig rom å samles i. Det er der vi har samlingene som inneholder faste punkter som lystening i globen, sang, bibelfortelling, formingaktivitet og avslutning der vi synger en bønn. Dette er annerledes enn det barna opplever ellers, og det er tydelig at de liker det, forteller prosjektleder Hege Midthun, i Elverum. – Vårt prosjekt er ikke hipt og kult, likevel er det tydelig at det slår an, og barna kjenner tilhørighet og trygghet i kirka. De gjør kirkerommet til sitt – og fyller det med liv!

knyttet til diakonale perspektiver i reformens forståelse av læring, slik det er uttrykt både i kirkelige og politiske dokumenter:

«Dåpsopplæringa skal gje borna og dei unge livshåp, utvikle deira evne til å møte gode og vonde dagar og til å tru på framtida og eigne ressursar.»

Diakoni er en del av grunnforståelsen av den kristne tro og en dimensjon ved det å være kirke. En diakonal trosopplæring vil ha livshjelp og handlende kjærlighet som en integrert del av læringsbegrepet. En diakonal trosopplæring vil se, tolke og handle i forhold til barn, unge og familiers livserfaring. Slik kan mennesker erfare at det er plass til dem i kirkens fellesskap og at deres liv blir tatt på alvor.

Det har også vært et sterkt fokus på tilrettelegging av en fornyet trosopplæring for barn og unge, uansett funksjonsnivå. I alle søknader og tiltaksrapporter fra prosjektmenigheter er dette perspektivet vektlagt, og i Styringsgruppas utlysinger

En diakonal trosopplæring vil se, tolke og handle i forhold til barn, unge og familiers livserfaringer.

av prosjektmidler har tilrettelegging vært særlig etterspurt. Dette har bidratt til et fornyet fokus på tilretteleggingsperspektivet og en omfattende metode- og materiellutvikling.

Sentrale temaer i diakoniplanen som miljø og internasjonale perspektiver, har også vært fremhevet i Styringsgruppas utlysinger og prosjekttildelinger. Slik har reformen igangsatt sentrale diakonale prosjekter og bidratt til fag- og metodeutvik-

ling i grensefeltet mellom pedagogikk og diakoni. I en kartlegging blant ansatte i reformen svarer 22 at de har diakonal kompetanse.

Gudstjenestereformen

Gudstjenestereformen ble vedtatt på Kirkemøtet i 2004 og har medført et omfattende utredningsarbeid. Kirkens trosopplæring har de siste tiårene fokusert stadig tydeligere på katekesens forankring i gudstjenestelivet. I løpet av forrige århundre ble dåpen en naturlig del av høymessen. Konfirmasjonsplanen foreskriver flere obligatoriske gudstjenester i konfirmasjonstiden og vektlegger gudstjenesten som sentral læringsarena. Utdeling av 4-årsboken og dåpsskole for 6-åringer har hatt samme utvikling. Svært mange tiltak i trosopplæringsreformen viser samme sentrale forståelse av gudstjenestens rolle i trosopplæringen. Det er tildelt egne prosjekter knyttet til dåpsliturgi og til barn og unge som aktive deltagere i gudstjenestefornyelse. Arbeidsfellesskapets sluttrapport sier følgende om denne utviklingen:

«Det har foregått en lokal teologisk refleksjon om dåp og opplæring og blitt utviklet ny tenkning om læring som legger vekt på at læring skjer i et praksisfellesskap. Gudstjenestens sentrale plass og synet på barn og unge som subjekter, deltagere og sentrale aktører, representerer kanskje den mest vesentlige endringen i forsøksfasen.»

Arbeidet med **kirkelige strukturer** har også vært et viktig tema, dels knyttet til arbeid med kirkeordning, og dels knyttet til forsøk med å skape så hensiktsmessige strukturer som mulig innenfor nåværende ordning. I innledningen til økonomimeldingen for Den norske kirke heter det:

«Departementet framholder at utviklingen av denne reformen, og de erfaringene reformen gir, må brukes aktivt i det reform- og fornyelsesarbeidet som retter seg mot de økonomiske, strukturelle og forvaltningsmessige rammene for kirkens arbeid.»

Som en omfattende endringsreform aktualiserer trosopplæringsreformen viktige strukturelle temaer i Den norske kirke. Styringsgruppa har bevisst utlyst prosjekter med ulike prosjektsubjekter og innhentet erfaringer med dette.

Tilsvarende berører trosopplæringsreformen «**kunsten å være kirke**», «**ung i kirken**» og «**plan for kirkemusikk**», som har vært og er viktige satsingsområder i kirken.

3.5 Reformens visjon, løfter og verdier

Trosopplæringsreformen innebærer en omfattende kommunikasjonsutfordring. I det første prosjektåret iverksatte Styringsgruppa et arbeid med å tydeliggjøre trosopplæringsreformen med kortformuleringer omkring reformens visjon, løfter og verdier. Kommunikasjonsplattformen ble vedtatt av Styringsgruppa. Dette grunnlagsarbeidet har vært førende for hvordan reformen har vært ledet og kommunisert. Alle prosjektledd er blitt utfordret på disse begrepene.

Styringsgruppa ga reformen overskriften STØRST AV ALT.

Størst av alt

... er kjærligheten

«Så blir de stående disse tre: tro, håp og kjærlighet. Men størst blant dem er kjærligheten. (1 Kor 13,13) Kjærligheten er det sentrale verdibegrep som beskriver både hvordan Gud er og hvordan menneskene utfordres til å møte hverandre. Denne grensesprengende kjærlighet skal være trosopplæringsreformens grunnleggende verdi.

... er barnet

En gang disiplene kranglet om å være størst, tok Jesus et lite barn og stilte det midt iblant dem, la armene om det og sa til dem: «Den som tar imot dette barnet i mitt navn, tar imot meg. Og den som tar imot meg, tar imot ham som har sendt meg.

For den som er den minste av dere alle, han er stor.» (Luk 9,48)

Kirkens arbeid skal kjennetegnes av dette synet på barnet og den unge. De er ikke morgendagens kirke. De er dagens kirke.

Reformens visjon:

En raus og tydelig kirke, hvor barn og unge får hjelp til å leve livet i tro, håp og kjærlighet.

Reformens mål:

Vi skal utvikle en systematisk trosopplæring som fremmer kristen tro, gir kjennskap til den treenige Gud og gir hjelp til livstolkning og livsmestring for alle døpte i alderen 0–18 år, uansett funksjonsnivå.

Denne grensesprengende kjærlighet skal være trosopplæringsreformens grunnleggende verdi.

Reformens løfter:

Vi deler troen og undringen

Vi deler kristne tradisjoner og verdier

Vi deler opplevelser og fellesskap

Vi deler håpet om en bedre verden

Reformens verdier:

Troverdige

Raus

Omsorgsfull

Engasjerende

Nyskapende

Det er utarbeidet en logo knyttet til begrepene tro, håp og kjærlighet og en grafisk profil som har fulgt reformen.

3.6 Evaluering av reformen

Forarbeidene for reformen understreket at den femårige forsøks- og utviklingsfasen skulle følges av en forskningsbasert evaluering. Evalueringsoppdraget ble utlyst 12. mai 2004 med en åpen prekvalifiseringsrunde. Tre av søkerne ble invitert til en lukket anbudsrunde med forhandlinger. Arbeidsfelles-

skapet fikk kontrakten på evalueringsoppdraget, og endelig kontrakt ble skrevet i november 2004. Arbeidsfellesskapet består av utdanningsinstitusjonene Diakonhjemmet og Det teologiske Menighetsfakultet og ledes av mag.art. Otto Hauglin.

Barn og unge er ikke morgendagens kirke. De er dagens kirke.

Forskerne i Arbeidsfellesskapet har bred erfaring fra evalueringsarbeid og har kompetanse innen samfunnsvitenskap, religions sosiologi og religionspedagogikk.

I avtalen mellom Styringsgruppa og Arbeidsfellesskapet heter det at evalueringen skal:

- Legge til grunn Den norske kirkes lære om dåpen og de premisser som gjelder for Trosopplæringsreformen.
- Beskrive trosopplærings utforming, utvikling og konsekvenser.
- Gi informasjon om hvilke erfaringer forsøksmenighetene, de døpte og deres foreldre har med trosopplæringen og hvilke resultater som blir oppnådd.
- Belyse konsekvensene av å ha vært en forsøksmenighet.
- Gi grunnlag for læring for forsøksmenighetene og prosjektledelsen, og for bedre styring av forsøket.
- Gi grunnlag for å vurdere overgangen fra forsøk til varig reform.
- Gi et bidrag til religionspedagogisk forskning og forskning om trosopplæring.

Rapportering

Styringsgruppa bestilte en evalueringsforskning med rapportering underveis i forsøks- og utviklingsfasen. Arbeidsfellesskapet har rapportert gjennom:

- Delrapporter
- Årlige underveisrapporter

Følgende delrapporter er levert:

- Delrapport 1 *Søknader, søknadsbehandling og tildeling* (2005)
- Delrapport 2 *Sentral organisering og prosjektledelse* (2005)
- Delrapport 3 *Oppstart og utforming av forsøkene* (2005)
- Delrapport 4 *Trosopplæring i forsøksprosjektene – og i de andre menighetene* (2008)
- Delrapport 5 *Casestudier, utgitt som bok* (2008)
- Delrapport 6 *Samisk trosopplæring* (2008)
- Delrapport 7 *Kjønnsperspektiver i Trosopplæringsreformen* (2008)

Følgende underveisrapporter er publisert:

- Underveisrapport 1 *Organisering og oppstart av reformen* (2005)
- Underveisrapport 2 *Utvikling og utbygging av reformen* (2006)
- Underveisrapport 3 *Videreutvikling og oppsummering av forsøkene* (2007)

Arbeidsfellesskapets sluttrapport Kunnskap, opplevelse og tilhørighet ble offentliggjort 15. august 2008 og utgitt i bokform. Samtlige del- og underveisrapporter er tilgjengelig på evalueringens hjemmeside www.otor.no.

Det er lørdag ettermiddag, og det skjer noe nytt i kirken i Fjaler. Åtteåringene er på påskevandring. Ved alterringen er det et stopp. Her kommer de tett innpå altertavlen. Ser nesten rett på romerske soldater som kastes i bakken. På forhånd har de spist påskemåltid og sunget påskesalmer. Dagen etter skal de komme tilbake til kirken igjen og være med på familiegudstjeneste. Men nå er all oppmerksomhet rettet mot Jesus idet han stiger mot himmelen.

Rapportene og møtepunktene med forskerne har vært stimulerende både for reformens nasjonale ledelse og for utviklingsarbeidet i menighetene. Rapportene er blitt publisert fortløpende og har gitt viktige innspill til forsøksarbeidet, slik at de har kunnet utfordre og bidra til videreutvikling både av ledelse og gjennomføring av trosopplæringsarbeidet. Forskerne har jevnlig møtt Styrings-

gruppa og lagt fram sine rapporter. De har også deltatt på samlinger for prosjektmedarbeiderne og mentorene. Evalueringen har på denne måten bidratt til læring og utvikling gjennom reformens forsøks- og utviklingsfase. Evalueringsforskningen har bidratt til høy bevissthet i forsøksmenighetene og hos den nasjonale prosjektledelsen rundt det å være del av «en lærende organisasjon».

4. ETABLERING AV FORSØKS- OG UTVIKLINGSARBEIDET

Trosopplæringsreformens egentlige sted er den lokale menighet, hvor foreldre døver barna sine og hvor barn og unge lever sine liv. I Den norske kirke er det den lokale menighet ved menighetsrådet som har ansvar for at den dømte blir gitt dåpsopplæring. Dåpsliturgien henvender seg til foreldre og faddere, og dåpsopplæring som et hellig ansvar er noe de har sammen med den lokale menighet og hele kirken.

De politiske beslutningsprosessene tydeliggjorde at reformen ikke skulle organiseres slik at det vedtas en læreplan som så settes ut i livet. I trosopplæringsreformen skal en fornyet trosopplæring utvikles og formes i den lokale menighet. Dette innebærer at reformens kvalitet særlig viser seg i de prosesser som legges til det lokale nivået. Denne indirekte utvikling av en fornyet trosopplæring er et av reformens kjennetegn og en stor utfordring. Det har vært en hovedoppgave for trosopplæringsreformen å gi ressurser og oppmerksomhet til lokalt utviklingsarbeid i lokalmenighetene. Gjennom mange år har en rekke menigheter utvidet sitt dåpsopplæringstilbud både i kvantitet og i kvalitet. Det var således mange menigheter som allerede var i gang med omfattende forsøks- og utviklingsarbeid da reformen ble vedtatt i 2003.

Kompetansekravene til stillingene i kirken er høye. Når diakon, kateket og kantor er på mastergradsnivå og prestene har cand.theol.-grad, gir

det et høyt kompetansenivå i menighetene i Den norske kirke. Kombinasjonen av høy kompetanse i kirkelige stillinger og bred frivillighet i kirkens barne- og ungdomsarbeid gjør det naturlig at det lokale nivået har et slikt sentralt ansvar for fornyelse av kirkens trosopplæring. Trosopplæringsreformen har representert en stor mulighet for de lokale ressursene til å investere kreativitet og engasjement, og på den måten bidra til utviklingen av en trosopplæring for en ny tid.

4.1 Fire åpne utlysninger og forsøk 2008

Stortingsmeldingen om trosopplæringsreformen (St.meld.nr. 7) vektla at reformen måtte virke stimulerende på menigheter som hadde kompetanse og vilje til å utprøve et utvidet opplæringstilbud. Umiddelbart etter oppnevning av Styringsgruppa og utnevning av prosjektleder startet forarbeidet med å lyse ut prosjektmidler. 27. november 2003 ble første utlysning kunngjort. Utlysingen var en åpen utlysning sendt til alle menigheter i Den norske kirke. Første året søkte mer enn 40 prosent av alle menighetene i Den norske kirke. I tråd med økningene av midler til trosopplæringsreformen over statsbudsjettet har Styringsgruppa gjennomført fire omfattende utlysingsrunder for prosjektmenigheter.

De åpne utlysningene har gjennomgått utvikling og endringer år for år, både i søknadsmetodikk og innhold. Den første av disse foregikk på papir. Ved

den andre, i 2005, kunne søknadene sendes inn via e-post, mens de siste i 2006 og i 2007 har vært rent webbaserte utlysinger og søknadshåndtering. Underveisrapport 3 har behandlet trosopplæringsreformen som sentral aktør for å digitalisere kirken og beskriver reformens metodikk og midler som en sentral faktor i moderniseringen av kirken.

I den siste av søknadsrundene kunne søkerne velge mellom aldersspennet 0 til 12 år eller 10 til 18. I søknaden måtte de dokumentere hvordan deres prosjekt ville bidra til en systematisk, sammenhengende trosopplæring for den valgte aldersgruppen. I begge de to siste søknadsrundene har det også vært etterspurt prosjektutvikling innen definerte temaer som kirkeåret, miljø, religionsdialog osv. Søknadene har også gitt en beskrivelse av utviklingen av en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døde i deres menighet. I forbindelse med utlysingene har det vært utarbeidet bakgrunnsnotat som gir en grundig innføring i reformen, veiledning i webbasert søknadsskjema, samt omfattende kurs- og foredragsvirksomhet. Trosopplæringssekretariatet har samarbeidet med bispedømmene, og de fleste ansatte i Den norske kirke har vært på kurs i forbindelse med reformen og søknadsprosessene.

4.2 Antall søknader

Det høye antall søknader allerede første året var en bekreftelse på at reformen var etterlengtet. Diagrammet under viser utviklingen i antall menig-

hetssøknader i prosent i forhold til alle menigheter i det enkelte bispedømme.

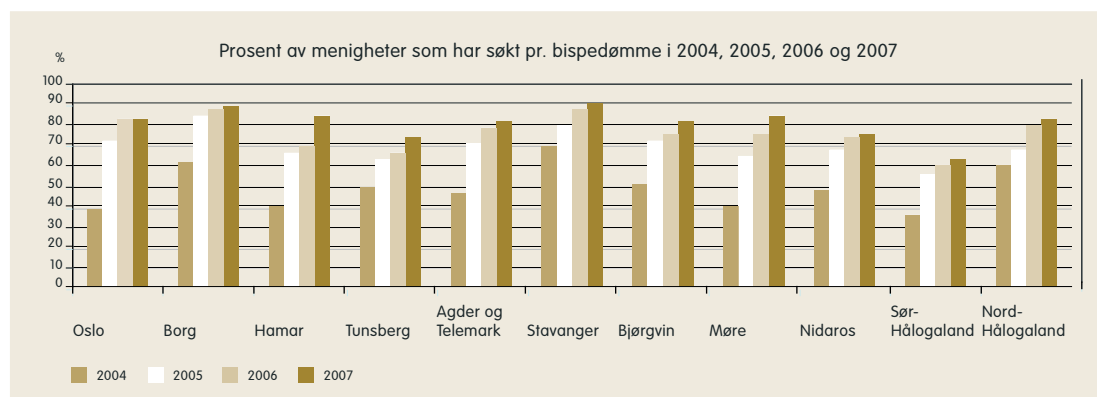
Til sammen har mer enn 80 prosent av menighetene søkt en eller flere ganger. Nær 150 menigheter har søkt alle fire gangene. I to av bispedømmene er søknadsprosenten nå nær 90 prosent (Stavanger og Borg), mens den ikke i noen av bispedømmene er under 60 prosent. Søknadsmengden er representativ med store og små menigheter som søkersubjekter.

Søknadsprosessene har også hos svært mange menigheter vært gjennomført som samarbeidsprosjekter, slik at det i snitt er ca. 2,1 menigheter bak hver prosjektsøknad. Søkersubjekter har vært enkeltmenigheter, samarbeidende menigheter, fellesråd eller prostier. Alle prostier i kirken har vært representert med minst en menighetssøknad.

Lokal mobilisering

De fire søknadsrundene representerer den mest omfattende skriftliggjorte strategiprosess i Den norske kirke noensinne. Utlysingsdokumentene har vært lagt opp slik at søknadene behandles både blant ansatte og frivillige og i menighetsråd og andre utvalg. En rekke menigheter har i tillegg gjennomført åpne samtalekvelder og foretatt undersøkelser blant foreldre og unge i forkant av egen prosjektutvikling. Kan hende er denne lokale mobiliseringen, hvor man lokalt arbeider med hvordan kirken på en ny måte kan kommunisere, undervise og oppleves aktuell for bredden i folkekirken, noe av det aller viktigste ved trosopplæringsreformen.

Søknadsrundene i 2006 og 2007 etterspurte særlig enkelte utviklingsområder ut fra prosjek-

Fjell menighet på Sotra utenfor Bergen har over 300 døpte hvert år. De gir hvert årskull fra 0–18 tilbud om en T-dag, en Trosopplæringsdag. Når ungdommene når myndighetsalderen, vil de altså ha hatt 18 dager med trosopplæring. Dager med ulik karakter, tiltak og lengde. Felles for dem er at det er lagt mye kreativitet og engasjement i dem. Både foreldre og ulønnede medarbeidere stiller opp. – Som mor var jeg med på T10-dagen, og nå på T11-dagen. Jeg ble virkelig imponert over hva de hadde fått til, sier Randi Algrøy. – Hvert år får datteren min en T-hilsen fra menigheten. Den inneholder en invitasjon til dagen i tillegg til trosopplæringsstoff om temaet som skal tas opp.

tets totalbehov og erfaringene i reformens innledningsfase. Menighetenes endrede og forbedrede søknader år for år gjenspeiler en viktig endring både i erfaring og forståelse i menighetene. Den webbaserte søknadsprosessen gir en omfattende database, som viser tenkning og forståelse av folkekirke og trosopplæring.

På bakgrunn av de omfattende søknadsrundene og arbeidet med videreføring av reformen bestilte Styringsgruppa i 2005 et tilleggsprosjekt fra Arbeidsfelleskapet om hva som var skjedd av utvikling i trosopplæring i menigheter som hadde søkt en eller flere ganger og ikke fått, og i menigheter som ikke hadde søkt ved noen av utlysingene. Undersøkelsen ble offentliggjort i delrapport 4 og dokumenterer en omfattende fornyelse av trosopplæring i alle menigheter. At utviklingen i menigheter som hadde søkt uten å få, var betydelig bedre enn i menigheter som ikke har søkt, kan indikere at søknadsprosessene, sammen med den brede kirkelige opptattheten av trosopplæring, hadde bidratt til lokal fornyelse. Særlig er det verdt å merke seg at økning på ledertrening med etterkonfirmanter øker fra 19,7 prosent i 2003 til 66,7 prosent i 2007. Dette er en viktig og god utvikling med tanke på demokrati i kirken og rekruttering til kirkelig utdanning.

4.3 Utvelgelse av prosjektmenigheter

Kvalitet i utvelgelsen av prosjekter er en hovedutfordring i et erfaringsbasert prosjekt. Det er et stort ansvar forbundet med å dele ut så store midler som de Trosopplæringsreformen forvalter. Tildelings-

prosessene er behandlet i delrapport 1 fra Arbeidsfelleskapet og i Underveisrapport 1, 2 og 3.

Søknadene har i første fase vært behandlet bispedømmevis med to fagpersoner som uavhengige lesere. Det har vært gjennomført fagdager for leserne fra trosopplæringssekretariatets side. Det er også utviklet en lesemanual for leserne. Etter at leserne har samkjørt sine innstillinger, har de hatt møter med de respektive bispedømmekontorene, som også har hatt lesetilgang til søknadene fra sitt bispedømme. Leserne har deretter sluttført sin innstilling som de har overlevert skriftlig til sekretariatet. Deretter har de hatt møter med to fra sekretariatet, der de har begrunnet sin innstilling.

Sekretariatet har så samkjørt innstillingene og vurdert dem ut fra et nasjonalt perspektiv og øvrige kriterier knyttet til god prosjektskikk. Styringsgruppa har så drøftet prinsipielle problemstillinger knyttet til tildelingen, vurdert enkelt søknader som eksempler og vedtatt tildeling av nye prosjekter. Prosjekttildelingene har vært i størrelsesorden i årlig tildeling på kr 40 000 til 1 680 000. Totalt har den årlige tildelingen til nye prosjekter variert mellom 16 og 21 millioner. Veksten i antall prosjekter har fulgt den økte bevilgningen over statsbudsjettet: Med tildelingen i 2008 er 479 menigheter i gang med forsøks- og utviklingsarbeid. Det utgjør 37,5 prosent av landets menigheter. I utvelgelsen av prosjektmenigheter la Styringsgruppa vekt på at de utvalgte menighetene skulle representere stor variasjon sosiokulturelt og religionssosiologisk, i tillegg til geografi og størrelse på menighetene.

4.4 Etablering av avtaleverk og kontrakter

For Styringsgruppa har det vært en hovedoppgave å etablere en struktur for et prosjektorganisert forsøks- og utviklingsarbeid som sikrer høy kvalitet og gode rammer for arbeidet. Det er gjort avtale med det enkelte menighetsråd og gitt tildelingsbrev til fellesrådet. Avtalen bygger på menighetens søknad og utlysingsdokumenter, og den gir rammer for menighetsrådets forvaltning av prosjektet og tydeliggjør menighetens forpliktelser i forhold til prosjektet. Budsjett-tildelingen skjer til det respektive fellesråd. I vår kirkeordning er det normalt Fellesrådet som er arbeidsgiver for denne type stillinger, og det var naturlig for trosopplæringsreformen å velge

en avtalestruktur for reformen som ligger så tett opp til normalstrukturene i Den norske kirke som mulig. Avtalen har også et budsjett og regnskapsoppsett som er utviklet i samarbeid med Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon.

4.5 Modell for prosjektmenighet i trosopplæringsreformen

Trosopplæringsreformen har utviklet en mal for hva det innebærer å få tildelt et menighetsprosjekt. Malen henger sammen med budsjettoppsettet og de kvalitetsstrukturer som Styringsgruppa har etablert rundt det enkelte prosjekt.

Mal for kostnadsfordeling i menighetsprosjekt

Hovedområder for tildeling	Kommentar
Stillingsdel	Gjennom tildelingen er det gitt midler for opprettelse av stilling innen det religionspedagogiske området. Tildelingsbrevene fra KKD til Kirkerådet viser til at tildelingen til trosopplæringsreformen henger sammen med en økning av bemanningen i Den norske kirke.
Overhead, kontorutgifter, sosiale utgifter etc.	Normale kostnader til drift av opprettet stilling.
Drift av prosjektet	Midler til ledertrening, oppfølging av frivillige, dåpsopplæringsmaterieil til familier og til barn og unge, aktivitetskostnader m.m.
Kommunikasjon	Reformen er en folkekirkereform som forutsetter at lokalkirken evner å kommunisere bredt i lokalmiljøet. Jf. stortingsmeldingen om trosopplæringsreformen: «Informasjon og samarbeid med foreldre/dei føresette må utviklast i eit omfang som ikkje har vore prøvd ut før.»
Kursdeltagelse	I et erfaringsbasert forsøks- og utviklingsarbeid er kompetansen på det utøvende nivå en hovedutfordring. Det er øremerkede midler til innføringskurs og annen kompetanseøkning både til ansatte og frivillige.
Mentortjeneste	Det er utviklet en egen veiledningstjeneste. Hvert prosjekt får tildelt en mentor som en kritisk og konstruktiv følgesvenn gjennom prosjektets utvikling.

Disse jentene er på leir og føler seg «sprell levende»! Frei menighet tilbyr leir for familier som en del av trosopplæringsprosjektet. De bygger på konseptet «Sprell levende» fra Norsk Søndagsskoleforbund. – Barn trenger å se og bli sett. De har mye å bidra med hvis vi lytter til dem. Det gjelder å stille åpne spørsmål, uten fasitsvar, understreker prosjektleder Tormod Sikkeland.

Det er i 2008 bevilget 107 millioner i helårsvirkning til 479 menigheter. Snitt tildeling pr. prosjekt er på 538 000 i årlig tildeling. Den største delen av dette er i de fleste prosjekter knyttet til stillingskostnader.

4.6 Kvalitetssystemer for prosjektmenighetene

Trosopplæringsreformen representerer en unik mulighet for kirken til å fornye trosopplæringen i alle menigheter. Styringsgruppa har etablert en rekke prosesser for å sikre kvalitet og fremme fagliggjøring av det brede erfarings- og forsøksarbeidet:

Oppstartsamling

Alle innvilgede prosjekt er blitt invitert til en nasjonal oppstartskonferanse, hvor avgjørende informasjon og veiledning om prosjektoppstart blir gitt. Fagdagen skjer to til tre uker etter tildeling av prosjekt, og representanter for menighet og fellestråd er innkalt. Alle nytildelte prosjekter har vært representert på disse oppstartssamlingene. Prosjektene får utdelt materiell som setter fokus på sentrale tema for prosjektene. Samlingen bidrar til en felles forståelse av trosopplæringsreformen og hjelper prosjektene til å komme raskt i gang. En slik samling er også et godt utgangspunkt for nettverksjobbing og videre samarbeid prosjektmenighetene imellom.

Innføringskurs

Alle prosjekter gjennomfører som en del av sin oppstartsprosedyre et innføringskurs. Uansett størrelse på tildeling får de kr 10 000 i første semester, som er øremerket til å dekke utgifter ved et slikt

kurs. Dette er et kurs over to dager for alle ansatte og frivillige tilknyttet prosjektet. I praksis vil dette si menighetsråd, styringsgruppe, stab, frivillige ledere og andre interesserte. Prosjektets mentor og rådgivere fra bispedømmet er også ofte til stede.

Innføringskursene utvikles og gjennomføres av prosjektsekretariatet i samarbeid med eksterne kursstab fra IKO og Diakoniseret Lovisenberg. To til tre kursholdere deltar på hvert kurs. Kursopplegget er blitt videreutviklet hvert år ut fra erfaring og evalueringer.

For prosjektene som startet i 2007, var innføringskurset i to deler. Del I ble gjennomført lokalt i prosjektet og fungerer som et lokalt oppstartseminar. Målet var å sikre eierskap og operasjonalisere prosjektbeskrivelsen fra søknaden. Del II ble så gjennomført av sentral kursstab over to dager og ga informasjon og hjelp til oppstart og drift av prosjektet, samt å sikre forståelse av reformen og det lokale prosjektets rolle i dette.

Tema på innføringskursene har vært reformens grunnleggende føringer og prinsipper, prosjektarbeid, endringsledelse, tverrfaglig samarbeid, kommunikasjon, frivillighet, innføring i rapporteringsverktøyet og religionspedagogikk/didaktikk. Med innføringskursene i 2007 er det blitt gjennomført 80 slike kurs. I snitt har det vært to prosjekter på hvert innføringskurs.

Styringsgruppas vurdering er at innføringskursene har hatt avgjørende betydning for prosjektens oppstart og drift. For et erfaringsbasert forsøks- og utviklingsarbeid er det å etablere lokal fellesforståelse, faglighet og engasjement blant de viktigste oppgaver for god videreutvikling. Kursene legger grunnlag for kontakt og videre samarbeid med sentral prosjektledelse og mentor.

Konferanser for ansatte

Det gjennomføres årlig to fagkonferanser for ansatte som arbeider med reformen i prosjektmenighetene. Disse konferansene har vært gjennomført som en eller to dagers konferanser og er viktige både for faglig formidling til prosjektmedarbeider og for erfaringsutveksling og alliansebygging prosjektene imellom. I 2007 var det ca. 300 deltagere på begge konferansene. Særlig har problemstillinger knyttet til reformens innhold, arbeid med nasjonale og lokale planer for trosopplæring samt teologiske og pedagogiske temaer preget disse konferansene. Det har vært lagt til rette for bred erfaringsdeling mellom prosjektene, og konferansene har bidratt til mye kontakt mellom menighetene også utenom selve prosjektsamlingene.

I tillegg har det vært arrangert kurs og konferanser blant ansatte på bispedømme- og prostiplan, samt større fellessamlinger som strategidager etc., hvor ansatte og frivillige i en eller flere menigheter deltar. De aller fleste ansatte i Den norske kirke har i prosjektperioden vært på ett eller flere kurs hvor trosopplæringssekretariatet har deltatt.

Mentortjenesten

Styringsgruppa inngikk i 2004 et samarbeid med IKO om mentortjenesten. IKO er sekretariat for mentortjenesten som ledes av en styringsgruppe med to fra IKO og to fra trosopplæringssekretariatet. Hvert menighetsprosjekt blir tildelt en mentor som følger prosjektet hele prosjektperioden. Mentorenes rolle er å stille kritiske og konstruktive spørsmål til utviklingsarbeidet og bidra med en faglig prosessveiledning. Det er utviklet en egen mentorhåndbok som beskriver rollen. Det

avholdes fagkonferanser med alle mentorene to ganger i året, og de leverer årsrapport på mentoroppdraget. Tjenesten er grundig og positivt evaluert av Arbeidsfellesskapet. Pr. august 2008 er det

Mentorenes rolle er å stille kritiske og konstruktive spørsmål til utviklingsarbeidet og bidra med en faglig prosessveiledning.

120 mentorer i funksjon. Det har lyktes reformen å etablere denne tjenesten med høy kvalitet, og den bidrar vesentlig til prosjektenes fremdrift og til oppbyggingen av nettverk av fagpersoner i en fornyet trosopplæring.

Rapporteringsverktøy

I et erfaringsbasert forsøks- og utviklingsarbeid er språkliggjøring og tilgjengeliggjøring av de lokale erfaringene et nødvendig virkemiddel for at prosjektet skal føre til læring både lokalt og nasjonalt. Trosopplæringssekretariatet har utviklet et omfattende rapporteringssystem som sikrer dokumentasjon på en rekke felter, og som gir nødvendig kontroll med tildelte midler. Rapporten er femdelt. Rapporten leveres innen 1. mars hvert år og følges opp av både mentor og kontaktperson i sekretariatet. Alle prosjekter leverer årsrapport. Verktøyet er nettbasert og søkbart. Det består av fem deler.

Del I er en kort beskrivelse av prosjektet med visjons- og målformuleringer samt statistiske data som bakgrunn. Denne oppdateres fortløpende og ligger fremme som prosjektpresentasjon på reformens nettside.

– Hvis sjansen byr seg til å komme på festivaler e.l., så benytt den! Det er rådet fra prosjektet «I samme båt» i Fræna. De har deltatt både på Nordsjøfestivalen og Vikanfestivalen. – Det er helt nødvendig å ha aktiviteter som treffer barna. Da kommer foreldrene også. Lag en stor og fin stand. Tenk på at vi har noe fantastisk å presentere, derfor kan det ikke være puslete! Opp av fiskedammen kunne barna dra «fisker» i form av kjærligheter med bibelvers og velsignelsesdrops. Alt var selvsagt gratis – og veldig populært!

Del II inneholder tiltaksrapporter fra prosjektet og består av to hovedkategorier: utadrettede tiltak og interne tiltak. På bakgrunn av rapportene er det mulig å generere statistikk på deltagelse, antall frivillige osv. Tiltaksrapportene ligger også åpent i reformens database, og det er utviklet en søkemo- tor i databasen. Det er pr. august 2008 i overkant av 3000 tiltaksrapporter i databasen.

I Del III beskriver prosjektmenigheten hvordan forsøket er organisert. De gjør rede for om forsøks- og utviklingsarbeidet følger planlagt framdrift. Og de beskriver hva de har lært gjennom forsøks- og utviklingsarbeidet.

Del IV er en kartlegging av støtteapparatets funksjon og de behov prosjektet ser for utvikling av materiell og kompetanseutviklingstiltak.

Del V inneholder økonomirapport og budsjett. Det er utarbeidet en kontoplan i samarbeid med KA. Fellesrådet er forpliktet til å føre budsjettet på egen prosjektkonto for å sikre en god økonomistyring i prosjektet. Prosjektens regnskap revideres som en del av fellesrådets revisjon.

I årsrapportene for 2007 ble prosjektene også bedt om å fylle ut et såkalt fullskalaskjema med

lige trosopplæringstilbud. Dette bidrar til å hjelpe menighetene til å tenke systematikk og sammenheng i en fornyet trosopplæring for alle døpte mellom 0 og 18 år.

Kontaktperson i trosopplæringssekretariatet

Alle prosjekter får utnevnt en kontaktperson i prosjektsekretariatet. Denne personen følger prosjektet tett og er tilgjengelig for rådgiving og avklaringer. Kontaktperson er saksbehandler for forespørsler prosjektet måtte komme med i forsøksfasen. Ved behov reiser kontaktpersonen ut til prosjektene for å delta på møter etc. Kontaktpersonen leser årsrapporten fra prosjektene og gjennomfører på bakgrunn av dette en samtale hvor status og framdrift i prosjektet gjennomgås. Det er et omfattende arbeid å følge opp en så omfattende prosjektportefølje som den reformen etter hvert har generert.

Regional oppfølging og fagtilbud

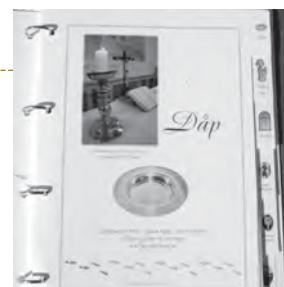
Mange prosjekter har dannet sine egne uformelle regionale nettverk for å utveksle erfaringer og ideer i forsøksarbeidet. I flere tilfeller har bispedømmene og andre faginstitusjoner bidratt i opprettingen og koordineringen av slike nettverk. Prosjektsekretariatet har ved noen anledninger deltatt på slike nettverkssamlinger.

Flere av prosjektene har inngått samarbeid med lokale høyskoler, som f.eks. Volda. Bjørgvin bispedømme har inngått samarbeid med Norsk Lærerkademi og dannet «Kompetansesenter for trosopplæring». Senteret har tilbudt en rekke kurs om trosopplæring både til prosjektmenigheter og til andre,

I et erfaringsbasert forsøks- og utviklingsarbeid er språkliggjøring og tilgjengeliggjøring av de lokale erfaringene et nødvendig virkemiddel.

skjematisk beskrivelse av alt trosopplæringsarbeid for aldersgruppen 0–18 år som enten er gjennomført eller er planlagt som en del av deres helhet-

Da Fusa menighet satset på å lage en lokal dåpsperm, lurte de underveis på om det var verdt all tiden og pengene. Men når den kom fra trykkeriet, forsvant tvilen. Den delikate permen er både en stasbok og en bruksbok. Det er lagt vekt på lokal tilknytning med foto fra kirkene og tegninger som skolebarn har laget. Fusa menighet døper ca. 50 barn i året. – Permen er ferdig, men det er egentlig nå det begynner, understreker prosjektleder Norunn Rød Markhus, – for den skal gå igjen i gudstjenestelivet og alle andre møtepunkter i trosopplæringen.

som for eksempel en fagdag for store menigheter med mer enn 150 døpte i året, og en fagdag om dåpsteologi og trosopplæring. Tilsvarende har de to nordligste bispedømmene arrangert Nord-Norgesamlinger med prosjektene i samarbeid med Kirkelig Utdanningscenter i Nord-Norge. Slike allianser prosjektene imellom og i samarbeid med regionale høyskoler er viktige for å spre erfaringer og fremme fagliggjøring av reformens erfaringer.

I Underveisrapport 2 oppsummerte Arbeidsfellesskapet utviklingsarbeidet i prosjektmenighetene og understreket den rolle de mente å se at

rapportering, søknadsprosesser og fagliggjøring av trosopplæringsreformen hadde:

«Allerede nå er det mulig å se at prosjektene viser en kreativ og levende bredde, at prosjektet utløser ny og spennende aktivitet. Menighetene lager planer, formulerer tiltak, eksperimenterer, skolerer, veiledes og driver egevaluering og rapportering i et omfang som er nytt. Dette gjør at menighetene er i ferd med å utvikle et språk innenfor det pedagogiske området som de ikke har eid tidligere, og som igjen gir mulighet til erfaringsflyt mellom de lokale prosjektene.» (Underveisrapport 2)

5. OPPSTART AV REGIONALE OG NASJONALE PROSJEKTER

Det er en lang tradisjon med at det meste av barne- og ungdomsarbeidet i Norge er tilsluttet en nasjonal frivillig organisasjon. Den lokale bevisstheten om organisasjonstilhørigheten er dels sterk, men noe varierende. Det er også i organisasjonene en bevissthet om deres rolle i kirkens trosopplæring, og flere av dem har tilpasset sitt opplegg til dåpsopplæringsplanen av 1991. Organisasjonene arbeider lokalt, regionalt og nasjonalt og har lang tradisjon i utarbeidelse av metodikk, ledertrening, hjelpemateriell, støttelitteratur og forsøksvirksomhet. Det er også et rikt mangfold av institusjoner og faglige miljøer som driver et godt faglig arbeid, relatert til sentrale problemstillinger for trosopplæringsreformen. Dette er verdifull kunnskap og refleksjon som kirken trenger for å utvikle en trosopplæring som favner bredt og oppleves relevant og meningsfull for bredden av døpte barn og unge. I stortingskomiteens drøfting av organisasjonenes rolle i reformen heter det:

Komiteen mener at aktiv deltaking og engasjement fra kirkens frivillige organisasjoner som driver barne- og ungdomsarbeid og fra de mange enkeltpersoner, er viktig for at fornyingen og styr-

kingen av trosopplæring skal få den ønskede bredde og omfang. Komiteen vil understreke at det er menighetene lokalt som skal være garantisten for at bredden i folkekirken blir ivaretatt i opplæringen. Samarbeid med ulike organisasjoner må legges til grunn at opplæringen skal ha inkludering og respekt for mangfold som mål. Komiteen vil derfor understreke at frivillige organisasjoner kan være en del av opplæringen i den grad de respekterer opplæringskrav til inkludering og mangfold.

Styringsgruppa har drøftet forholdet til organisasjonene i en rekke saker og fastholder at det er nødvendig med et offensivt samarbeid med

Styringsgruppa har tatt initiativ til orienteringer og drøftingsmøter med organisasjonene.

barne- og ungdomsorganisasjonene i arbeidet med å fornye kirkens trosopplæring. Styringsgruppa har tatt initiativ til orienteringer og drøftingsmøter med organisasjonene. I utlysingsrunden av menighetsprosjekter ble menighetene

utfordret til å samarbeide med organisasjonene i prosjektgjennomføring, og det ble sendt informasjon til organisasjonene om å søke samarbeid med menighetene i dette. Styringsgruppa vedtok i desember 2005 å lyse ut prosjektmidler hvor blant andre barne- og ungdomsorganisasjonene kunne søke.

Det har også vært viktig for Styringsgruppa å involvere utdannings- og forskningsinstitusjonenes ressurser i arbeidet med trosopplæringsreformen.

5.1 Utlysinger av regionale og nasjonale prosjekter

Det er blitt lyst ut midler til regionale og nasjonale utviklingsprosjekter i 2005, 2006 og i 2007. De to første årene hadde denne utlysingen en øvre søknadsramme på 125 000 kroner pr. år i inntil tre år. I den siste utlysingen økte søknadsrammen til 250 000 kroner over to år. Utlysingene har gått bredt ut med brev til potensielle søkere og offentlig

Vi ønsker regionale og nasjonale prosjekter som bidrar til å nå hele bredden av de døpte, og som er relevante for trosopplæringsarbeidet som foregår i lokalmenigheten.

annonsering. Utlysingene med bakgrunnsnotat og søknadsskjema har vært webbaserete. Det har vært gjennomført åpne søknadskonferanser. Alle utlysingene har etterspurt prosjektutvikling knyttet til barn og unge med behov for tilrettelegging. I utlysingsbrevene har det vært lagt vekt på at de regionale og nasjonale prosjektene skal være i tråd med reformens verdier:

«Trosopplæringen skal sette lys på de sentrale dimensjonene ved menneskelivet. Den skal gi barn og unge hjelp til å leve sitt liv i tro, håp og kjærlighet. Den skal knytte lærdom, kunnskap og kritisk refleksjon sammen med opplevelse og deltakelse.

For å utvikle en slik trosopplæring vil vi stimulere til forsøksarbeid, læring og utvikling av ressurser og materiell. Vi ønsker regionale og nasjonale prosjekter som bidrar til å nå hele bredden av de

døpte, og som er relevante for trosopplæringsarbeidet som foregår i lokalmenigheten. Dette kan gjøres på ulik måte ut fra geografisk, demografisk og kulturell egenart.» (Sitat fra utlysingsbrev 2007)

5.2 Tildelte prosjekter

Søknadsprosessene har bidratt til å øke og spre kunnskap om reformen. Det har vært en tilfredsstillende søkermengde til prosjektene, og Styringsgruppa har kunnet velge blant mange gode prosjekter. Alle tildelte prosjekter samles etter kort tid til en felles fagdag, hvor de nye prosjektene får inngående kjennskap til reformen og blir presentert for rapporteringsverktøyet. På denne samlingen har også alle en kort presentasjon av eget prosjekt. En bieffekt av disse oppstartssamlingene har vært at prosjektene knytter bånd til hverandre og utveksler erfaringer gjennom prosjektperioden. Alle prosjektene leverer årsrapporter og sluttrapport når prosjektet avsluttes.

Kronologisk oversikt over tildeling av regionale og nasjonale prosjekter:

- 2003: En søknad og ett innvilget prosjekt (Det var ingen åpen utlysning dette året)
- 2004: Fire søknader og fire innvilgede prosjekter (Det var ingen åpen utlysning dette året)
- 2005: 64 søknader og 19 innvilgede prosjekter (Første år med åpen utlysning)
- 2006: 75 søknader og 27 innvilgede prosjekter
- 2007: 78 søknader og 27 innvilgede prosjekter

De innvilgede prosjektene bidrar med viktig metode-, fag- og materiellutvikling til en fornyet trosopplæring. Arbeidsfellelskapet har fokusert på disse prosjektene i flere av rapportene. De har også kommentert den endring som har skjedd i utlysningstekstene: *De første utlysingene var åpne, og hadde bl.a. som hovedmål å gi organisasjonene en selvstendig plass i reformen. I 2006-utlysingen brukte styringsgruppa og prosjektsekretariatet sine muligheter til å initiere nødvendige utviklingsprosjekter på bakgrunn av rapporter, tilbakemeldinger, evalueringer og andre innspill de hadde fått. Vi konstaterte også at de administrative rutinene var kommet på plass, med oppstartskonferanse, årsrapporter, oppfølging og erfaringsbase på nett.*

– Kan vi få til noe liknende Hamarøynatta her hos oss? Et vellykket tiltak ett sted kan inspirere andre. Stor-arrangementet Hamarøynatta ble fort kjent, og i Hemnes spurte prosjektledelsen konfirmanforeldre om de ville være med og lage til noe liknende for 9. klassingene på Helgeland. De var umiddelbart positive. Da ble flere ungdommer sendt på studietur til Hamarøynatta, og kom tilbake med stor entusiasme. Slik ble det også Hemnesnatt. Og ungdommene kunne kaste seg uti – og bli kastet av – mange og fartsfylte aktiviteter.

Sammenliknet med de foregående utlysningene har årets utlysning mer vekt på fagliggjøring av de erfaringene som er gjort lokalt, samt ulike typer materiellutvikling, også digitalt materiell. (Underveisrapport 3 s. 76-77)

Til sammen er det i 2008 78 regionale og nasjonale prosjekter i virksomhet, noe som indikerer at reformen har utløst et omfattende utviklingsarbeid.

Tre hovedtyper regionale og nasjonale prosjekter

Prosjektene kan grovt deles inn i ulike kategorier som metode- og materiellutvikling, fagutvikling og prosjekter overfor barn og unge med funksjonshemming. Det har vært øremerkede midler til hver av disse hovedtypene.

Bakerst i rapporten presenteres alle de regionale og nasjonale prosjektene. Om betydningen av disse prosjektene skriver Arbeidsfellesskapet i Underveisrapport 3:

Det er av betydning å merke seg at man her har lyktes i å få involvert mange ulike aktører innenfor et bredt spekter av sammenhenger i Den norske kirke. Det tyder både på stort engasjement ute i feltet og bra annonsering og kommunikasjon mellom sentralledelsen og potensielle søkere.

Gjennom de regionale og nasjonale prosjektene får utdanningsinstitusjonene en mer aktiv rolle i trosopplæringen. De bidrar ved sin kompetanse til en fagliggjøring av emner og innholdskomponenter i trosopplæringen.

Etter vår vurdering har sekretariatet utviklet gode administrative rutiner for oppfølging og rapportering. Nye prosjektledere blir invitert til de nasjonale oppstartssamlingene. De nasjonale og regionale prosjektene har også sin kontaktperson i sekretariatet.

Erfaringer som er gjort i forsøkene, kommer alle menighetene i Den norske kirke til gode.

Det foregår et omfattende forsøks- og utviklingsarbeid, der de nasjonale og regionale prosjektene har bidratt til aktivisere mange ulike aktører i reformarbeidet som barne- og ungdomsorganisasjonene og utdanningsinstitusjonene. Det kan vises til mange konkrete og spennende resultater i form av artikler, materiell og ulike typer samlinger. Dette har stor betydning for utvikling av reformen og for kompetanseheving på trosopplæringsfeltet hos de ulike aktørene. (Underveisrapport 3, kapittel 5)

6. RESSURSBRUK OG ØKONOMIFORVALTNING

I Stortingets vedtak om trosopplæringsreformen lå en uttalt målsetting om årlig økonomisk opptrapping av reformen. Det ble samtidig presisert at denne økningen er avhengig av behandling av det enkelte statsbudsjett. Dette har vært fulgt opp gjennom budsjettprioriteringene fra Kirkerådet hvert år. En konsekvens av en slik årlig opptrapping er at reformen ikke har kunnet legge en plan for hele femårsperioden, men har måttet avvete arbeidet

vedtak. Disse fordeles på grunnlag av søknader og tildelingsbrev. Det er utviklet en omfattende rapportering for bruk av eksternt tildelte midler.

Totalt 389 millioner

I perioden 2004 til 2008 er det bevilget til sammen totalt 389 millioner. Av dette har Kirkerådet ved Styringsgruppa forvaltet 375 955 000. Det øvrige har vært øremerket stillinger opprettet i 2003 med basis i bevilgede forprosjektmidler på fem millioner. Den årlige økningen har vært på mellom 21 og 25 millioner.

I stortingskomiteen var det bredt flertall for at reformen skulle være fullfinansiert. Komiteen viser til at kommunenes utgiftsplikter i forhold til kirken er regulert i Kirkeloven § 15 og gir kommunene størstedelen av finansieringsansvaret for kirkens virksomhet.

«Komiteen er enig med departementet i at det ikke er aktuelt å legge nye utgiftsplikter på kommunene i forbindelse med reformen. Komiteen vil derfor understreke at reformen må være fullfinansiert over de statlige bevilgninger, slik at heller ikke utgifter til rekruttering, etterutdanning, pensjon, kontorutstyr mv. blir belastet den enkelte kommune.»

Det ble bevilget 5 millioner til Kirkerådet over 2003-budsjettet som midler til forprosjekt i forkant av Stortingets behandling av trosopplæringsreformen. NOU 2000:26 anbefalte en årlig opptrapping av reformen med 55 millioner årlig over 10 år. Denne jevne opptrappingskurven er

Trosopplæringsreformen finansieres over statsbudsjettet, og tildelingen har økt i tråd med intensjonene i Stortinget da reformen ble vedtatt i mai 2003.

med det enkelte statsbudsjett. Dette har medført at en i prosjektperioden har hatt et femårsperspektiv, samtidig som rammene for neste budsjettår ikke er lagt før i november det enkelte år.

Trosopplæringsreformen finansieres over statsbudsjettet, og tildelingen har økt i tråd med intensjonene i Stortinget da reformen ble vedtatt i mai 2003. Kirkerådet har årlig levert budsjett med kommentarer til Kultur- og kirkedepartementet samt årlig årsrapport om reformens utvikling. Reformens økonomi er todelt. Det overføres midler til Kirkerådet til dekning av reformens sentrale ledelse. Hoveddelen av de tildelte midlene er tildelt lokale, regionale og nasjonale utviklingsprosjekter i tråd med Stortingets

Det var fullt trøkk på festivalen (KoFe 2008) for konfirmantene i Trondenes prosti! 320 konfirmanter kom til Hålogand- og Harstadhallen for å være med på konsert og en rekke aktiviteter: Sumobryting, sing-star, gitar-hero, klatring, volleyball, trylleshows, gudstjeneste, i tillegg til å høre Thore Tomassen synge og spille underveis. De populære Konfirmantfestivalene er et ledd i trosopplæringsprosjektet «På sporet av det hellige» for 10–18-åringer. Et prosjekt som stiller med en egen sang som kan høres på prosjektets web-side: www.kiha.no/paasporav/filer/lyd

Oversikt over ressursfordeling i 2004-2008

Prosjekt	Kroner	Prosent
Lokale menighetsprosjekter	288 927 000	77,8
Regionale og nasjonale prosjekter	14 598 000	3,9
Tilrettelegging og diakonale prosjekter	6 726 100	1,8
Samiske prosjekter	5 270 000	1,4
Kompetansenettverk og FOU-prosjekter	11 329 000	3,1
Forskning og evaluering	13 100 100	3,5
Informasjonstiltak og IT-utvikling	7 400 000	2,0
Styring og prosjektledelse	27 957 000	7,5
Sum	375 307 200	
Tildelt beløp eksklusive stillinger opprettet over forprosjektmidler i 2003	375 955 000	
Ramme statsbudsjett	389 000 000	

fulgt i femårsperioden, men med en opptrapningstakt som forholder seg til en økonomisk ramme på 250 millioner.

Fordelingen på de ulike postene har i hovedsak hatt samme fordeling i de enkelte prosjektår. Tildelingene til kompetansenettverk og FOU-prosjekter har økt i siste halvdel av prosjektperioden.

Gjennom hele prosjektperioden har det vært et sterkt fokus på å holde de administrative kostnadene så lave som mulig. Evalueringene har gjentatte ganger påpekt at reformen ledes effektivt og med de elementer som kjennetegner et godt prosjekt. Arbeidsfellesskapet påpekte flere ganger i løpet av femårsperioden at det sentrale nivået var underdimensjonert.

78 prosent til lokalmenighetene

Reformen kjennetegnes av å være organisert som et toleddet prosjekt med hovedprofil knyttet til den lokale menighet. Totalt går 78 prosent av tildelt beløp til utøvende forsøks- og utviklingsar-

beid i lokalmenighetene. Det sentrale nivå har en administrasjonsprosent som ligger godt under 10 prosent. Dette til tross for at sekretariatets totale virksomhet, inkludert lokale kurs, faglig veiledning av prosjektene etc., er kontoført på prosjektsekretariatet sentralt.

Det har vært stort engasjement fra alle bispedømmer i søknadsprosessene, og det har vært prioritert fra Styringsgruppa å få med nye prosjekter fra hvert av bispedømmene i de årlige tildelingsrundene. For 2008 er snitt-tildelingen pr. bispedømme 9 736 454 kroner. Oslo er høyest og Nord-Hålogaland er lavest. Dersom tildelingene korrigeres for antall døpte i bispedømmene, er de største bispedømmene noe underfordelt.

Arbeidet med en samisk trosopplæring pågår gjennom øremerket tilskudd forvaltet av Samisk Kirkeråd, men er også vektlagt særlig i en rekke av menighetsprosjektene, jf. eget punkt.

Tilsvarende er trosopplæring for barn og unge med behov for særlig tilrettelegging en egen post i

Samlet oversikt over FOU-midler	Tildelt 2004-2008
<p>FOU-prosjekter fordelt etter utlysning. Utdanningsinstitusjoner og andre fagsentra er prosjektsubjekter. Noen av disse prosjektene er gjennomført som nettverksgrupper mellom utdanningsinstitusjon og praksisnivå.</p>	10 746 400
<p>Nettverksgrupper Tre nettverksgrupper fordelt etter tildeling fra Styringsgruppa. (Tre grupper: forståelse av læring (KIFO), forståelse av familie og familieritualer (KIFO), utvikling av mentortjenesten (IKO)).</p>	830 000
<p>Nettverksmøter Årlige konferanser med alle kirkelige utdanningsinstitusjoner, samt annen kontaktvirksomhet.</p>	560 000
<p>Nettsted Utvikling av side knyttet til www.stortstavalt.no med innmelding og presentasjon av fagkonferanser og personer knyttet til kompetansenettverket.</p>	75 000
<p>Forskning/evaluering Kontrakt med arbeidsfellesskapet. Utgjør 3,6 prosent av samlet tildeling.</p>	13 100 100
<p>Sekretariatet En av stillingene har et særlig ansvar for oppfølgingen av kompetansenettverket. Konservativt anslag av del av denne stillingen. Sekretariatets øvrige bidrag til FOU-arbeid er ikke regnet med her.</p>	750 000
<p>Nasjonale konferanser i kompetansenettverket En til to årlige fagkonferanser i det nasjonale kompetansenettverket. Regionale fagkonferanser er ikke regnet inn her (årlig samisk verdikonferanse bl.a.).</p>	190 000
<p>Konferanser Sekretariatet arrangerer to årlige fagkonferanser med alle ansatte gjennom prosjektet. Dels sentralt finansiert, dels øremerket overføring til prosjektmenighetene.</p>	5 800 000
<p>Mentor/menighet Mentortjenesten er obligatorisk og er en øremerket del av Styringsgruppas tildeling til det enkelte menighetsprosjekt. IKO som operatør for tjenesten fakturerer prosjektmenighetene.</p>	8 700 000
<p>Mentor (IKO) Støtte til IKO for sentral ledelse av mentortjenesten.</p>	2 402 890
Sum	43 154 390

budsjettet knyttet til egne prosjekter, samtidig som perspektivet er vektlagt i menighetsprosjektene, jf. eget punkt.

Prosjektmenighetene anvender i tillegg egne midler inn i arbeidet med gjennomføringen og videreutviklingen av trosopplæringen. Egne midler er bruk av andre stillingsressurser inn i arbeidet, innsamlede midler til opprettelse av hele og deltidstillinger osv.

FOU-arbeid i lys av budsjettforvaltningen

For denne reformen har det vært viktig å legge til rette for gode faglige prosesser både nasjonalt, regionalt og lokalt. En hovedutfordring ved et erfaringsbasert forsøks- og utviklingsarbeid er å medvirke til høy faglighet i det lokale arbeidet, samtidig som det legges en systematikk for å generere læring og faglig refleksjon som så igjen bidrar til å fornye forsøks- og utviklingsarbeidet. Trosopplæringsreformen har prioritert vesentlige midler til slike faglige prosesser. Dels har dette egne budsjettposter, dels inngår disse midlene som spesifiserte deler av andre overføringer. Henter vi fram FOU-delen av femårsperioden, viser oversikten at de spesifiserte delene av FOU-midlene til sammen utgjør i overkant av 43 millioner, som igjen representerer 11,5 prosent av de midlene Styringsgruppa har forvaltet i prosjektperioden.

Kostnadene til evalueringsforskningen ligger samlet i overkant av 13 millioner, hvilket er 3,6 prosent av samlet tildeling. I tillegg kommer sekretariatets finansiering og innkjøp av bøker om sluttevaluering og casestudier i 2008. Ut fra en normal vektlegging på evaluering av statlige reformer er dette et høyt nivå. Anbudet til Arbeidsfellesskapet vektlegger også evalueringsforskningen som bidrag til fagliggjøring av en fornyet trosopplæring, og blir derved også et bidrag til FOU-midlene i trosopplæringsreformen. Samler vi evalueringsforskningen sammen med FOU-midlene som ligger i regionale og nasjonale prosjekter samt i kompetansenettverket, utgjør dette

FOU-midlene til sammen utgjør i overkant av 43 millioner kroner eller 11,5 prosent.

13 millioner i budsjettet for 2008. Trosopplæringsreformen fremstår med dette som en omfattende faglig fornyelse av kirkens trosopplæring.

I tildelingsbrev til FOU-prosjektene er det vektlagt at prosjektene skal skriftliggjøres. Det avholdes fagkonferanser, skrives bøker og artikler samt gjennomføres etter- og videreutdanning som del av dette FOU-arbeidet. 2008 er et særlig viktig år for oppsummeringer og produkter fra reformens FOU-prosjekter.

